

پرونده صبا پیرامون شاخصه‌های بومی‌گرایی در هنر انقلاب از نگاه کارشناسان

هنر انقلاب باید تذکر دهنده باشد

امروزه دائماً میان اهالی هنر پرسش می‌شود که هنر انقلاب چیست؟ خصوصیات هنر انقلابی را در چه شاخصه‌های می‌توان برشمرد! چگونه می‌توان رسانه‌ای هنری را وام‌دار از هنر انقلاب دانست؟ در این میان هستند هنرمندانی از ایران و جهان که در مولفه‌های متنی و اثری خود با رویکرد هنر انقلاب هم سو بوده و با اشتراکاتی دارند، اما خود از این رسالت هنری خود در آفرینش اثر بی اطلاع هستند و تنها به دلیل اینکه در همان ابتدا پرسش خود را بر مبنای اعتلای انسان در جامعه معاصر و ... گذاشته‌اند، با هنر انقلاب همگام شده‌اند. در این شماره خبرنگار صبا؛ برای هر چه بیشتر روشن شدن ماهیت این هنر و رسالت‌هایی که این رویکرد هنری در بستر جریان سازی‌های امروز دارد با دو تن از چهره‌های دانشگاهی و پژوهشی پیرامون هنر انقلاب و ویژگی‌های آن سخن گفته که در ادامه می‌خوانید.

داوود کنشلو
گفت و گو

افزاده شد. برای مثال جنگ تحمیلی و اتفاقاتی که تا به امروز رخ داده از جمله موضوعاتی هستند که انتظار می‌رود در حوزه هنر انقلاب شکل گیرد. برای هنر انقلاب یک ویژگی دیگر می‌توان متصور بود آن هم اینکه این شکل از هنر به هیچ وجه به دنبال پیچیده‌گویی نبوده است.

چگونه می‌توان مفاهیم انقلابی را در اشکال هنر مورد توجه قرار داد؟

در موسیقی قبل از انقلاب آثار تلخ و کنایه‌آمیزی وجود داشت که حکومت را هدف قرار می‌داد البته طعنه کاملاً مستتر بود پس باید با دقت گوش داده می‌شد تا منظور خواننده فهمیده شود. این اتفاق در دیگر حوزه‌های هنر از جمله نقاشی هم رخ می‌داد. در نقاشی بعد از پیروزی انقلاب ما تحولات چشمگیری را شاهد بودیم. شکل‌گیری نقاشی‌خط که تلفیقی از نقاشی و خط است از جمله این اتفاقات است.

هنر انقلاب، مخاطبانش بیشتر چه قشری از مردم را در بر می‌گیرد؟ آیا این شکل از هنر مختص به افراد تحصیل کرده و آشنا با تحلیل‌های اجتماعی است؟

به هیچ وجه. هنر انقلاب تلاش دارد تا با احاد مردم ارتباط داشته باشد. برای همین در بسیاری از مواقع تلاش می‌کند به ساده‌ترین شکل حرف خود را بزند تا توده با آن ارتباط برقرار کند البته آن شکلی از هنر که در توضیحاتی قبلی به آن اشاره کردم (کنایه زدن) به دوران ستمشاهی مربوط می‌شود که موقعیت برای حرف مستقیم زدن نبود اما امروز که این موانع از بین رفته باید آثار انقلابی بتواند توده مردم را جذب خود کند.

نکته‌ای درباره هنر انقلاب وجود دارد که حتماً باید به آن اشاره کنم هنرمند انقلابی از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات بهره می‌برد تا در راستای انقلاب حرکت کند پس گاهی مواقع از برخی عاریه‌های دشمن استفاده می‌کنند تا به او ضربه بزنند. این موضوع ریشه تاریخی دارد چون در تاریخ این سرزمین هر گاه دشمنی ورود کرده ایرانیان

آثار انقلابی که در رژیم ستم‌شاهی خلق می‌شدند یک ویژگی بارز داشتند آن هم استفاده از نمادها در کارهایشان بود چون اگر می‌خواستند به صورت مستقیم به موضوعات مورد نظرشان بپردازند با مشکلات متعدد مواجه می‌شدند البته در مقطعی از دوران پهلوی به دلیل فشارهای خارجی که ایجاد شد کمی فضا بازتر شد. همین موضوع باعث پدید آمدن هنر اعتراضی بود که به صورت مستقیم صاحبان قدرت را هدف قرار می‌داد. هنر انقلاب، متأثر مثبت از انقلاب است. در مقابل هستند هنرهایی که نسبت به انقلاب عکس‌العمل نشان داده‌اند اما این رویکرد منفی بوده است زیرا به لحاظ سیاسی با انقلاب مشکل داشته‌اند و در برخی مواقع نسبت به آن معاندانه هم عمل کرده‌اند.

برای هنر انقلاب چه خصوصیتی می‌توان برشمرد که آن را در دیگر هنرها متمایز می‌کند؟

برای بررسی خصوصیات انقلاب در ابتدا باید مولفه‌های آن را شناسایی کنیم. در این حوزه (انقلاب) موضوعاتی چون نگاه هنرمند به هستی مطرح می‌شود. وقتی به این حوزه ورود می‌کنیم مباحثی چون روانشناسی اجتماعی و اعتقادی مطرح می‌شود. خصوصیت دیگری که برای هنر انقلاب می‌توان برشمرد، تکلیف محور بودن آن است. این موضوع را حضرت امام (ره) نیز تا پایان عمرشان بارها مورد تاکید قرار دادند که ما تنها در پی انجام تکلیف هستیم. هنر انقلاب همچنین باید تذکر دهنده باشد. یعنی به افراد یا هنرمندانی که هنوز با آرمانی اسلامی و انقلابی همراه نشده‌اند تذکر می‌دهد. در کنار همه خصوصیات که برای هنر برشمردم باید بگویم از هنر انقلاب انتظار می‌رود افق پیش روی را هم به خوبی نشان دهد. مسئولیت‌پذیری و توجه به یک افق معناگرای آخرالزمانی و توجه به انسان به عنوان خلیفه‌الله از دیگر خصوصیات هنر انقلاب است. هنر انقلاب همانگونه که گفتم بعد از پیروزی انقلاب به پایان نرسید بلکه در ادامه وظیفه دفاع از انقلاب هم به خصوصیات این شکل از هنر

مرتضی گودرزی دیباچ: هنر باید زبان توده مردم باشد

مرتضی گودرزی سال ۱۳۴۱ در بروجرد متولد شد. وی فارغ‌التحصیل دکترای فلسفه هنر از دانشگاه مرکزی انگلیس در بیرمنگام است، دوره کارشناسی را در رشته نقاشی در دانشکده هنرهای زیبای تهران و دوره کارشناسی ارشد را هم در رشته نقاشی در دانشگاه آزاد اسلامی گذرانده است. او سال‌های بسیاری در حوزه هنری مدیر مرکز هنرهای تجسمی بود و تنها مابین سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰ بیش از ۱۰۰ مقاله نگاشته است.

بعد از پیروزی انقلاب هنر انقلابی شکل گرفت. پیرامون این عنوان تعاریف بسیاری وجود دارد. در آغاز بحث تعریف خود را از این موضوع بیان کنید؟

ساده‌ترین تعریف از هنر انقلاب را باید عکس‌العمل مثبت هنر پیرامون انقلاب اسلامی توصیف کرد که به مبنای عملی و نظری انقلاب پاسخ می‌دهد. در واقع هر آنچه این مکتب هنری در قالب آثار عرضه کرده پاسخ مثبتی است به مردمی که انقلاب کرده‌اند. هنرمند جزئی از مردم است و هیچ‌گاه خود را جدا از مردم ندانسته و رمز ماندگاریش همین امر است. در چنین فضای وقتی اتفاقی بزرگی چون انقلاب اسلامی به واسطه مردم رخ می‌دهد طبیعی است هنر و هنرمند نیز از آن بهره‌مند شود.

هنر انقلاب به لحاظ تاریخی منوط و وابسته به انقلاب صرف نیست بلکه در گذر زمان به اشکال متفاوت خود را نشان داده است. برای نمونه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی هشت سال جنگ تحمیلی آغاز شد. در ادامه هنرمندان در رشته‌های مختلف شروع به خلق اثر در این رابطه کردند. این حرکت و جریان همان هنر انقلاب است که در قالب دفاع مقدس عرضه می‌شود. هنر انقلاب حتی قبل از پیروزی انقلاب وجود داشت. یعنی از ابتدای شکل‌گیری انقلاب در سال ۴۲ تا پیروزی، هنرمندان به اشکال متفاوت طعنه‌هایی به حکومت می‌زدند. این آثار را می‌توان در ادامه انقلاب توصیف کرد.